

STANDPUNT VVS LISSABONSTRATEGIE

Standpunt goedgekeurd op de algemene vergadering van 15-12-2006

1. INLEIDING

Op 23 en 24 maart formuleerde de lidstaten van de Europese Unie een ambitieuze strategie voor Europa: *'de meest competitieve en dynamische kenniseconomie van de wereld worden die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang'*. Deze doelstelling ontstond uit een prestatieanalyse waaruit bleek dat Europa slechter scoorde dan zijn voornaamste concurrenten VS en Japan en dat er sterke nieuwe spelers op de markt kwamen (China, India). De deadline van deze doelstelling – later aangeduid als de Lissabonstrategie – ligt op 2010.

Deze doelstellingen hebben heel wat invloed in Europa en de lidstaten. Ze behelzen eigenlijk een verandering in de Europese economie en een modernisatie van het sociale programma en de onderwijssystemen. De Europese Commissie zelf erkent ook de centrale positie van onderwijs hierin.. Ondanks het feit dat er weinig bevoegdheden zijn op het vlak van onderwijs voor Europa, komt dit langs deze weg toch in hun visie ingeslopen.

Deze strategie beïnvloedt hoger onderwijs en studenten aanzienlijk. De Europese Unie wil dat onderwijs in Europa competente werknemers aflevert en bruikbaar onderzoekoutput oplevert. VVS, de Vlaamse Vereniging van Studenten, ziet, nu de deadline steeds dichterbij komt, de tijd rijp om een evaluatie te maken van de invloed van deze strategie op het onderwijs in Europa en Vlaanderen.

2. DE LISSABONSTRATEGIE EN ONDERWIJS

Het onderwijs in het algemeen en het hoger onderwijs in het bijzonder worden binnen de Lissabonstrategie besproken in het kader van 'Education and Training 2010'. Hierin ziet de EU drie manieren om onderwijs te laten bijdragen aan een meer kennisgerichte economie in Europa:

- de kwaliteit en effectiviteit van onderwijs- en opleidingssystemen in Europa verbeteren
- de toegang tot alle onderwijs- en opleidingssystemen vergemakkelijken
- de onderwijs- en opleidingssystemen openen naar de bredere wereld

Deze drie wegen die onderwijs moet bewandelen om zijn rol als centraal middel te vervolmaken, worden nog eens opgedeeld in dertien concrete objectieven. Voor elk van deze concrete objectieven zijn er kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren opgesteld die de vordering naar 2010 moeten meten.

De grootste uitdagingen binnen onderwijs ziet de EU in hoger onderwijs en levenslang leren. Hoger onderwijssystemen zouden moeten zorgen voor marktgericht onderzoek en inzetbare afgestudeerden om een groeiende Europese economie te creëren. Levenslang leren moet voornamelijk degenen die vroeg uit de boot zijn gevallen, opnieuw integreren in het maatschappelijke leven door hen nieuwe opleidingskansen te geven.

Tussentijdse evaluaties worden doorgevoerd om deze vorderingen te meten. Hieruit bleek dat er meer moet gedaan worden, wil men iets van de doelstellingen bereiken. Zelfs als de doelstellingen enkel als richtlijn geïnterpreteerd worden, is meer werk nodig. Binnen Europa is het voornamelijk de Europese Commissie die zich bezig houdt met het verspreiden van richtlijnen en middelen waaruit de lidstaten kunnen leren. Hiervoor wordt ook de Open Method of Coordination (OMC) gebruikt, een systeem van 'soft laws' waarbij vergelijkingen gemaakt worden tussen de landen. Wie uit de vergelijking komt als slechtste van de Europese klas, wordt zo door groepsdruk aangespoord alsnog te leren van de 'good practices' van de collega-lidstaten.

3. DE ALGEMENE DOELSTELLINGEN

Het is positief dat via de Lissabonstrategie er veel aandacht aan onderwijs besteed wordt. VVS bestrijdt wel een eenzijdig instrumentele (economische) visie op onderwijs. Onderwijs dankt haar maatschappelijke waarde niet enkel aan haar instrumentele bijdrage tot economische groei en sociale cohesie. Onderwijs is ook een manier voor de ontwikkeling van individuen tot kritische, geïntegreerde personen in de maatschappij – ook los van enig (persoonlijk) terugverdieneffect. Investeren in onderwijs heeft ook een maatschappelijk belang. Onderwijs mag daarom nooit enkel eng-economisch gedefinieerd worden of enkel als puur middel aangewend worden.

Daarnaast vindt VVS dat de sociale cohesie in de strategie te stiefmoederlijk wordt behandeld. Sociale cohesie binnen Europa kan nooit een enkel een afgeleide zijn van een goeddraaiende economie. Een kenniseconomie is immers nog geen kennissamenleving. Sociale cohesie moet dan ook een doel op zich zijn en er dienen maatregelen getroffen te worden om dit doel te bereiken, op die manier moet sociale cohesie minstens als gelijkwaardig doel behandeld worden.

De Europese Commissie spreekt steeds over sociale cohesie, oftewel sociale samenhang. VVS spreekt liever over sociale mobiliteit. Sociale samenhang verwijst naar een maatschappijmodel waarin iedereen vreedzaam naast elkaar leeft. Sociale mobiliteit gaat voor VVS verder. Hierbij krijgen mensen de mogelijkheid om hun eigen plekje in de maatschappij te zoeken. Via onderwijs ontstaat de mogelijkheid om 'op te klimmen' in de maatschappij en je eigen plaats te vinden, los van socio-economische achtergrond.

Europa heeft slechts een zeer beperkte bevoegdheid op onderwijs. Hierom wordt de 'Open Method of Coordination' (OMC) gebruikt om de doelstellingen te realiseren. Deze methode staat ook gekend als het naming-framing-shaming principe. Via de Europese Raad van ministers worden doelstellingen en bechmarks vastgelegd. Door regelmatige evaluaties controleert men de vooruitgang van de lidstaten. Zo probeert men via groepsdruk en negatieve kritiek, de landen tot goede hervormingen te brengen. Deze methode lijdt echter aan een gebrek aan een democratisch debat. Het Europese parlement wordt buiten spel gezet en ook nationaal lijkt het ons dat dit niet wordt opgenomen in het parlement. Ondanks zijn naam is deze methode niet echt 'open' of transparant. VVS vindt het daarom evident te verwachten dat in de toekomst meer openheid en transparantie getoond wordt van de nationale vertegenwoordiging op de Europese Raad. We vragen dan ook dat de minister van onderwijs de verdere Lissabononderhandelingen van zeer nabij opvolgt en dat hij een lans breekt voor een substantiëlere inspraak van ESIB, de Europese studentenoverkoepeling, in de verschillende werkgroepen. Want ook studenten worden genegeerd zowel in het Europese besluitvormingsproces als bij de ontwikkeling van nationale actieplannen. Als cruciale partner binnen het hoger onderwijs eist de Vlaamse Vereniging van Studenten dan een grotere betrokkenheid in alle stappen van het proces zoals dat ook het geval is bij andere dossiers.

VVS stelt zich tot slot ook bij de vergelijkingen die gemaakt worden met de USA en Japan. Het is goed als Europa zich naar deze economische topcentra richt om op vlak van economie te vergelijken wat deze landen tot kenniseconomieën maakt. Het is echter onaanvaardbaar dat de onderwijssystemen van deze landen zomaar gekopieerd worden, terwijl de contexten zo verschillend zijn. VVS is van mening dat maatregelen die hierop gestoeld zijn, inherent het verborgen gebrek dragen te mislukken.

4. INVLOEDEN OP HOGER ONDERWIJS

4.1. TOEGANG TOT HOGER ONDERWIJS

In de Lissabonstrategie wil men actief de toegang naar onderwijs vergroten, ook voor hoger onderwijs. Dit moet volgens Europa gebeuren via het creëren van open en flexibele leerwegen en een meer aantrekkelijk onderwijs. Op dit tweede aspect zullen we verder terugkomen.

VVS is zeer tevreden met het belang dat men hecht aan flexibele leerwegen. Studenten zijn individuen met specifieke interesses en mogelijkheden, waardoor een systeem dat zich enkel op de modale student richt te beperkt is. Een flexibel leersysteem biedt ten eerste kansen aan doelgroepen die tot nog toe geen toegang vonden tot ons hoger onderwijs. Werkstudenten, studenten met leerproblemen, studenten met kinderen,... kunnen in een flexibel systeem opteren voor een minder zwaar programma en zo hun kansen op slagen aanzienlijk verhogen. Flexibel leren is daarnaast essentieel in een systeem dat oog wil hebben voor levenslang leren. We denken zo aan drop-outs die terug willen instromen of aan mensen die vroeger nooit hun weg vonden naar het hoger onderwijs.

Bovendien moet een onderwijssysteem mogelijkheden bieden tot het erkennen van EVC/EVK. We vragen bij deze nogmaals een correcte implementatie van de principes van de Lisbon Recognition Convention. Dit is zowel van belang voor de internationale als de nationale mobiliteit van studenten. Het flexibiliseringsdecreet beidt reeds vele mogelijkheden voor flexibel leren. In de praktijk zijn er echter nog heel wat belemmeringen die dringend moeten worden weggevoerd.

Flexibele leerwegen aanbieden is goed, maar nog niet voldoende. Bepaalde doelgroepen vinden namelijk maar zeer sporadisch hun weg naar het hoger onderwijs. Hierdoor wordt een enorm potentieel aan geschoolde arbeidskrachten onbenut gelaten. VVS is van mening dat het daarom belangrijker is om te praten over het wegwerken van drempels om de toegankelijkheid en democratisering te vergroten. Er zouden financieringsmechanismen moeten worden ingebouwd die deze democratiseringsgolven structureel onderbouwen, op alle niveaus die betrokken zijn in het Lissabonproces. VVS eist daarom dat financiële, fysieke en culturele drempels die bepaalde doelgroepen de toegang tot hoger onderwijs ontzetten, onverwijld opgelost worden.

4.2. AANTREKKELIJKHEID

Binnen Lissabon ziet men aantrekkelijkheid voornamelijk als een marktvoordeel waarbij men kan concurreren met andere instellingen. Door aantrekkelijkheid te vergroten kiezen jongeren uit het eigen land vaker voor hoger onderwijs en worden ook buitenlandse studenten aangetrokken. Aantrekkelijkheid bevat dus zowel een interne als een externe (internationale) component.

De Europese Commissie wil aantrekkelijkheid vergroten door meer diversiteit te creëren, maar ook door de competitie te vergroten. Hierdoor zullen instellingen immers uitgedaagd worden om beter te scoren dan een ander, wat tot meer kwaliteit in het onderwijs zou leiden.

VVS begrijpt dat interne en externe mobiliteit belangrijk zijn, maar verwacht dat de eerste een duidelijke prioriteit krijgt. Het eigen talent eerst aanspreken en het benutten van de diversiteit moeten voorrang krijgen op de zoektocht naar talent buiten de grenzen. Het vergroten van de interne aantrekkelijkheid moet voornamelijk bewerkstelligd worden door een hoge kwaliteit van hoger onderwijs aan te bieden, voor men begint met de competitie tussen instellingen te vergroten. Daarnaast moet het aanspreken van het eigen, onbenut talent moet een prioriteit zijn. Europa zou daarom vooral moeten hameren op het toeleiden van kansengroepen naar het hoger onderwijs en het bestrijden van drop-out. Meer kwaliteit en meer toegankelijkheid vergroten automatisch de aantrekkelijkheid en op die manier ook de internationale mobiliteit.

Ook voor deze internationale mobiliteit moet voldoende aandacht zijn. De afweging tussen interne en externe mobiliteit mag namelijk geen of-of situatie worden. Hier willen we dan ook graag herhalen dat het aanbieden van flexibele en open leerwegen noodzakelijk zijn voor internationaal mobiele studenten. Het verhogen van de aantrekkelijkheid houdt echter ook altijd het risico van braindrain in. VVS is niet tegen concurrentie en internationale mobiliteit en vindt dat met grote kenniseconomieën als USA en Japan een strijd om talent gevoerd mag worden. In dit kader is het Odysseusproject noemenswaardig om het eigen, uitgeweken talent terug te halen. Wanneer deze maatregelen echter gebruikt worden om talent te roven uit ontwikkelingslanden, keurt VVS ze sterk af. Braindrain krijgt dan de betekenis van een onevenwichtige verhouding tussen landen, omdat er geen uitwisseling van ontwikkeld talent bestaat. Daarom moet in deze context braindrain altijd samen gaan met ontwikkelings samenwerking. VVS is van mening dat in dit debat solidariteit één van de basisprincipes zou moeten zijn, in plaats van competitie.

4.3. SAMENWERKING MET HET BEDRIJFSLEVEN

Eén van de mogelijkheden om de meest competitieve kenniseconomie te worden is de inzetbaarheid van de afgestudeerden en een grotere innovatie. Volgens de Lissabonstrategie zouden alle vormen van onderwijs er dan ook voor moeten zorgen dat de competentie van de werkrachten vergroot wordt. Om die reden moeten instellingen partners worden van het bedrijfsleven.

Een goede band het onderwijs en het bedrijfsleven is noodzakelijk voor een goede afstemming op de praktijk, kennisdeling en arbeidsmarktinzetbaarheid van jonge afgestudeerden. Ook het organiseren van stages, het creëren van innovatie langs beide kanten en een kennismaking en –deling met het bedrijfsleven zijn goede voorbeelden die voortvloeien uit een goede relatie. Kennis aanwezig in instellingen en het werkveld zou zo snel mogelijk uitgewisseld moeten worden met het oog op een betere positie van beide partijen.

VVS ziet echter ook risico's in een te nauwe samenwerking. Ten eerste valt de waarde van het hoger onderwijs niet enkel te beoordelen vanuit de bruikbaarheid voor de arbeidsmarkt. Bovendien bestaat door een overdreven aandacht voor de arbeidsmarkt het gevaar dat de beslissingsmacht over het Vlaams onderwijsbeleid geruisloos en onzichtbaar onder de directe invloedssfeer van het bedrijfsleven komt.

Daarnaast mag financiering van onderzoek vanuit het bedrijfsleven in geen enkel geval theoretisch of fundamenteel onderzoek, dat niet onmiddellijk vertaald kan worden naar de economische rendabele toepassingen, verdrücken. Ook als de maatschappelijke relevantie van fundamenteel onderzoek niet steeds onmiddellijk zichtbaar is, kan dit op lange termijn een cruciale factor zijn in de maatschappelijke vooruitgang en ontwikkeling. De link met het bedrijfsleven moet daarom ten goede komen aan de ganse instelling, ook die onderdelen waar het bedrijfsleven niet rechtstreeks mee te maken heeft.

Ook het aanbieden van curricula die slechts op één specifieke werkcontext toepasbaar is, keurt VVS af. Het verhogen van inzetbaarheid van afgestudeerden betekent immers ook dat deze in verschillende contexten tewerkgesteld kunnen worden en dat je een breed draagvlak hebt uit je opleiding om op terug te vallen. Een te enge gespecialiseerdheid, enkel toepasbaar in één bedrijfscontext, vindt VVS daarom onwenselijk. Onderwijs moet voornamelijk algemene competenties aanleren. Dit is zowel in het voordeel van de studenten en de bedrijven, als voor de maatschappij in zijn geheel.

Bovendien vindt VVS dat instellingen autonoom zouden moeten blijven in het maken van beslissingen. Het is goed dat kennis gedeeld wordt en het bedrijfsleven geconsulteerd, maar VVS vindt het belangrijker dat essentiële partners zoals studenten of het onderwijzend en administratief personeel een stem krijgen. VVS verkiest daarom een adviserende stem van het bedrijfsleven in plaats van een beslissende.

4.4. FINANCIERING VAN ONDERWIJS EN INSCHRIJVINGSGELDEN

De Europese Commissie tilt zeer zwaar aan de funding gap, de financieringskloof die ontstaan is door de massificatie van het hoger onderwijs, die niet gevolgd is door een evenredige toename van de financiering. VVS deelt deze bekommernis en ondersteunt de 2%-norm¹, maar is niet te spreken over oplossing die de commissie voorstelt! Recent is de Europese Commissie namelijk een pleidooi gestart om de financiering van hoger onderwijs voornamelijk te doen stijgen door de bijdrage van de individuele student op te trekken. De Commissie gelooft dat dit meer toegang zal verzekeren, wat cruciaal is om de economische doelstellingen te bereiken.

¹ De Europese Commissie pleit voor 2 % van het BBP dat aan hoger onderwijs moet besteed worden.

VVS kan er niet mee akkoord gaan dat de financieringslast van het niet-leerplicht-onderwijs op de schouders van de individuele student terecht komt. De Europese trend om allerlei verhoogde inschrijvingsgelden te introduceren in het hoger onderwijs dient omgebogen te worden en mag niet overwaaien naar Vlaanderen. Voor VVS blijft het hoger onderwijs een absolute publieke verantwoordelijkheid dat een publieke financiering verdient. In het licht van de de facto steeds aangroeiende marktwerking en commercialisering in het hoger onderwijs, is VVS beducht voor dergelijke sluipende besluitvorming.

Het argument dat de Europese Commissie gebruikt om hun pleidooi te staven is dat de student zelf het grootste terugverdieneffect heeft van een hogere opleiding. VVS contesteert dit. Investeren in onderwijs heeft een veel bredere maatschappelijke impact dan enkel op de competitiviteit van de economie: hoger en breder geschoolde populaties zorgen voor een stabielere en beter functionerende samenleving en meer sociale cohesie. Onderwijs is een persoonlijk en maatschappelijk goed dat niet enkel op zijn economische waarde mag worden beoordeeld maar dat wordt gefinancierd met overheidsmiddelen met het oog op zijn waarde voor de samenleving als geheel.

Bovendien is het contradictorisch om zowel te pleiten voor een grotere toegang, als voor het introduceren van grote financiële barrières! Als good practice verwijzen we hier graag naar de Scandinavische landen, die probleemloos de 2%-norm halen met publieke financiering en een democratischer systeem hebben als landen met hoge inschrijvingsgelden, zelfs daar waar inschrijvingsgelden gecompenseerd worden door selectieve beurzen. VVS wijst bij deze nogmaals op het engagement dat de Europese lidstaten aangingen bij het ondertekenen van het ECOSOC-verdrag, waarmee men bevestigde te streven naar kosteloos onderwijs. Dit VN-verdrag heeft meer bindende waarde dan eender welke Europese strategie.

De impact van de Lissabondoelstelling in heel Europa is hier zeer duidelijk. In landen waar er geen inschrijvingsgeld was, werden inschrijvingsgelden geïntroduceerd, zoals Hongarije en Kroatië, terwijl in andere landen het debat in alle hevigheid wordt gevoerd. In landen waar al inschrijvingsgelden bestonden werden de inschrijvingsgelden opgetrokken tot, voor studenten, astronomische bedragen. Zo moet men in de UK ondertussen 3000 pond neertellen om een jaar te mogen studeren. Tegelijkertijd werden de mogelijkheden voor studieleningen aangepast. VVS is zeer ongerust over deze tendens.

Uit een grote bezorgdheid dat deze trend ook Vlaanderen zal besmetten, richt VVS zich nogmaals naar de Vlaamse Regering en herhaald met klem haar eis voor 7% van het BBP voor onderwijs en 2% voor het hoger onderwijs!

4.5. BELEID EN AUTONOMIE

In de Lissabonstrategie wordt er een voorstel gemaakt voor een nieuwe methode van autonomie en beleid, waarbij instellingen verantwoordelijk en aansprakelijk zijn voor hun programma's en personeel. Dit wordt door Europa vooral als een financiële verantwoordelijkheid en accountability gezien. De publieke overheid langs de andere kant moet focussen op de strategische oriëntatie van het onderwijssysteem als geheel om zo het potentieel van instellingen qua onderzoek en onderwijs vrij te maken. De autonomie van de instellingen blijven echter in deze visie een voorwaardelijke conditie om efficiëntie te verzekeren.

VVS kan zich ten dele vinden in dit pleidooi voor autonomie. Deze autonomie mag echter niet gereduceerd worden tot enkel financiële autonomie. VVS hecht meer belang aan academische autonomie. VVS ziet een spanningsveld tussen vrijheid van onderwijs enerzijds en het recht op onderwijs anderzijds. De autonomie in een onderwijssysteem dat gefinancierd wordt met publiek geld is gelimiteerd; de staat heeft het recht om een wettelijk kader op te leggen, waarbinnen instellingen autonoom een beleid kunnen uitstippelen. De grens van het recht op vrijheid van onderwijs is volgens VVS waar studentenrechten en maatschappelijke doelstellingen op het voorplan komen. Het absoluut recht van onderwijs zou namelijk ook kunnen betekenen dat studenten geweigerd zouden kunnen worden. Daarom pleit VVS er ook voor dat vrijheid van onderwijs moet samen gaan met een democratische toegang en inspraak. Hierbij is de rol van interne stakeholders, zoals studenten en academische en andere staf, ook belangrijk.

4.6. BETROKKENHEID VAN STUDENTEN

Binnen de Lissabonstrategie is er melding van inclusie van stakeholders en sociale partners, maar nergens is er sprake van studentenbetrokkenheid, terwijl studenten toch een essentiële partner binnen onderwijs zijn. Studenten dienen expliciet betrokken te worden, ook op domeinen die niet onderwijsgerelateerd zijn maar een impact hebben op studenten. VVS eist dan ook dat er dringend werk gemaakt wordt van intensieve studentenbetrokkenheid op elk niveau. De Europese studentenkoepel ESIB verdient inspraak in het Europese besluitvormingsproces. Op nationaal en Europees niveau kiest VVS volluit voor de positie van medebestuur omdat dit tot een democratisch en kwaliteitsvol beslissingsproces zal leiden, zoals ook in het Bologna proces is gebleken.

4.7. KWALITEIT EN KWALITEITSZORG

Om de meest competitieve economie te worden, moeten de instellingen van hoger onderwijs volgens de EU tot de top behoren. Hiervoor is het in hun visie niet alleen nodig om de kwaliteit van het hoger onderwijs te vergroten, maar ook om excellentie aan te duiden, die dan ook in internationale rankings naar voren komt. Kwaliteit is te verhogen door te focussen op de ontwikkeling van menselijk kapitaal, zowel kwalitatief als kwantitatief door talent in onderzoek en onderwijs aan te trekken, te ontwikkelen en te behouden.

VVS is van mening dat kwaliteit niet alleen als economisch goed mag beschouwd worden om competitie aan te gaan met andere instellingen. Het is ook belangrijker om de basiskwaliteit te verhogen, in plaats van de excellentie. VVS keurt competitie niet af en is ook van mening dat excellentie moet bestaan. Het lijkt echter belangrijk dat instellingen uitblinken op meerderen, goed ontwikkelde speerpunten. Het toekennen van een excellente positie aan één instelling houdt namelijk het risico in van selectiemechanismen om de hoge positie te vrijwaren door de illusie van bedreiging bij een open toegankelijkheid.

5. LISSABON EN ONDERZOEK

Onderzoek en ontwikkeling zijn topprioriteiten voor de Lissabonstrategie. Hierin formuleert de EU concrete doelstellingen zoals het opzetten van een ruimte waarin ontwikkeling en onderzoek samenkomen, het besteden van minstens 3% van het BBP aan onderzoek en Europa meer aantrekkelijk maken voor de eigen knapste koppen en nieuwe technologieën promoten.

Het is goed dat de Lissabonstrategie een impuls vormt voor meer investeringen in onderzoek. Maar dit is echter niet genoeg. Een ware kenniseconomie heeft namelijk nood aan kenniswerkers en daarom stelt VVS zich vragen bij de duurzaamheid van enkel te investeren in onderzoek en niet in de mensen die het moeten uitvoeren. VVS vermoedt dat de beweegredenen hierachter gestuurd worden door een blik op de VS, terwijl de contexten waarin onderwijs en onderzoek verricht worden volledig anders zijn. Daarom eist VVS meer middelen voor onderzoek, maar niet ten koste van de middelen voor onderwijs.

Deze strategie mag er niet ertoe leiden dat theoretisch of fundamenteel onderzoek dat zijn toepasbaarheid niet in economische termen kan tonen, verdrukt wordt. Fundamenteel onderzoek moet zijn plaats blijven hebben, net als onderzoek in de humane wetenschappen. Beide dragen zij bij tot het verbreden van de kennis en een maatschappelijke zelfontplooiing. Een te enge focus op innovatie en marktgerichte resultaten, ziet VVS als een substantiële verarming. Opdat deze vormen van onderzoek zouden blijven bestaan vindt VVS het essentieel dat onderzoek voor een groot deel gefinancierd blijft door publieke middelen. Wanneer enkel de private geldstroom het onderzoek stuurt, kan het voorgenoemde risico een realiteit worden. Onderzoek dat met publieke middelen gefinancierd wordt, is ook het middel bij uitstek om kennis publiekelijk gekend te maken.

Recent centreert het debat rond de samenwerking tussen de onderwijs, onderzoek en innovatie rond het European Institute of Technology (EIT) als 'flagship of excellence'. Hoewel de grote onduidelijkheden die nog rond dit nieuwe project bestaan, vermoed VVS dat de oorsprong hiervan ligt in een verlangen naar een Europees MIT². VVS wil in deze onduidelijkheden dan ook scherp stellen dat het EIT zou moeten gaan over een samenwerkingsplatform en in geen geval over het wegkapen van talent uit instellingen. Daarnaast verwijst de naam ook al naar de beperkte focus van dit project. Een Europese samenwerking op vlak van onderzoek vindt VVS goed, maar zou over zoveel meer moeten gaan dan alleen maar technologie. Een open blik naar wetenschappen, wiskunde én technologie is op zijn minst wenselijk.

6. LISSABON EN BOLOGNA

De hedendaagse onderwijshervormingen worden in grote mate gestuurd door internationale samenwerkingsakkoorden als de Lissabonstrategie en het Bolognaproces. De link tussen deze twee is eenvoudig gelegd aangezien zij zich beide bezig houden op het vlak van onderwijs. Toch is het niet overbodig om de verschillen scherp te stellen.

Het Bolognaproces heeft een heel andere visie op onderwijs dan de Lissabonstrategie. Bij Bologna heeft onderwijs een centrale, niet-instrumentele plaats. Het is ruimer en heeft een grotere openheid, onder andere naar de sociale dimensie. De Lissabonstrategie focust op de kenniseconomie, maar mag niet vergeten dat dit niet kan zonder een goed draaiend hoger onderwijs. Ook door de duidelijke participatie van alle stakeholders in de ontwikkeling van het Bolognaproces wijst op een rijkere en meer democratische blik op hoger onderwijs. Daarnaast is de spanwijdte ook breder dan enkel de Europese Unie, waardoor er geen overschrijding van de bevoegdheden is en de beslissingen meer transparant en democratisch tot stand komen. Om deze reden vindt VVS de methodieken binnen het Bolognaproces democratischer en meer verkieslijk dan die van de gevolgen voor onderwijs binnen de Lissabonstrategie. VVS zal het ontoelaatbaar vinden als de Europese Commissie de Lissabonstrategie aangrijpt om een aantal hoger onderwijsdoelstellingen die ze niet heeft kunnen verwezenlijken binnen het Bolognaproces vooralsnog langs deze omweg te realiseren. Daarnaast mogen de Bolognalanden ook in geen geval verzaken aan de verbintenissen die ze hebben aangegaan door de focus nu volledig op Lissabon te richten.

² Het Massachusetts Institute of Technology wordt internationaal erkend als een vooraanstaande instelling op gebied van natuurwetenschap en technologie heeft verschillende klinkende namen onder de afgestudeerden en stafleden. Onder de huidige en voormalige leden van de MIT-gemeenschap zijn er 61 Nobelprijswinnaars.

7. CONCLUSIE

Behoorlijk wat aspecten van de Lissabonstrategie verdienen aanmoediging. In het installeren van flexibele leerwegen, het aanmoedigen van mobiliteit en een aantrekkelijker hoger onderwijs, kan VVS zich vinden. Toch houden sommige doelstellingen of maatregelen ook bedreigingen in voor het onderwijssysteem.

Ten eerste vindt VVS dat onderwijs een te sterk instrumentele rol krijgt toebedeeld in de gehele strategie. Onderwijs in het algemeen en hoger onderwijs in het bijzonder dragen in sterke mate bij tot de persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing. VVS zal daarom niet aanvaarden dat onderwijs enkel als middel wordt gezien om een economische doelstelling te bereiken. Onderwijs moet zijn eigen, volwaardige en autonome plaats blijven innemen in het maatschappelijke leven.

Daarnaast baart voornamelijk de trend van hogere inschrijvingsgelden VVS zorgen. In de hele Europese regio woedt het debat hevig om toe te geven aan deze oplossing voor de onderfinanciering. VVS wil een baken zijn dat zich hiertegen verzet. Net door de maatschappelijke functie die hoger onderwijs vervuld is het onaanvaardbaar dat de financiële achterstand volledig op de rug van de individuele student wordt verhaald. Goede voorbeelden uit de eigen regio bewijzen dat door meer overheidsinvesteringen de norm van 2% ook wordt gehaald en VVS kijkt dan ook veel liever naar dit Scandinavische model dan naar enige vorm van doemdenken. In de visie van VVS kan deze 2% drempel enkel gehaald worden via meer overheidsinvesteringen. 7% van het BBP voor onderwijs en 2% voor hoger onderwijs is blijft daarom onze eis!

Ook de methode van de Lissabonstrategie vindt VVS betwistbaar. Het buitenspel zetten van het Europese Parlement en het vergeten van de studenten als stakeholders zorgt voor een democratisch deficit. Tot slot komt de deadline van 2010 met rasse schreden naderbij. Zowel de Lissabonstrategie als het Bolognaproces zullen op deze datum naar alle waarschijnlijkheid geëvalueerd worden. VVS is vragende partij voor meer duidelijkheid wat er zal gebeuren nadat deze kaap gerond is en voor een sterkere studentenbetrokkenheid bij deze evaluatie, zowel in Vlaanderen als Europees. De gevolgen voor onderwijs binnen Lissabon en Bologna zouden meer congruent moeten gemaakt worden en zeker niet tegenstrijdig zijn.

Opdat deze zaken niet zouden vergeten worden is het belangrijk dat de studentenstem weerklinkt in deze strategie. Onderwijs wordt niet in een vacuüm aangeboden en studenten leven niet op een eiland. Als de gevolgen van maatregelen voelbaar zijn voor studenten, eisen wij ook inspraak, zowel op internationaal niveau als binnen Vlaanderen. Meer transparantie is een eerste stap die we verwachten, maar meer betrokkenheid van studenten zou nog beter zijn.